

Materino srce.

Spisal Radoslav Murnik.

Mlad mož je strastno ljubil krasno devojko. Nekoč mu je velela: „Ako me resnično ljubiš nad vse, pojdi in — iztrgaj svoji materi živo srce iz prsi in mi je prinesi!“ In on gre, je iztrga iz kadečih se grudí in hiti z njim k lepi ljubici. Toda na pragu mu izklizne krčevče se srce iz rok. On stopi na-nje, se izpodtakne, pade in je razljučen prekolne . . .

Zvesto materino srce pa, krvaveče v prahu na tleh in zvijajoče se v silnih smrtnih mukah, vztrepeta zadnjič . . . in milo povpraša sina: „Ali si se hudo ranil, ubogi moj otrok?“

Francoska narodna pravljica.

I.

neg . . . sneg, kamorkoli ti zre oko. Od čistega neba seva bledomodra, prejasna bliščava. V bajnem zlatu se žare daljnji vrhovi visokih gora. Širno razpete brzojavne žice objema srebrn, svilenorahel ovoj. Gole drevesne vejice pobeleva skorja iz nežnih sijajnih zrnc tako fino, kakor sladične igračice. Lenó, težko mahajo vrane tam ob cesti z otrplimi krili, se ustavljajo, sedajo, zmrzujejo, prinagibljejo trupla k tlom in odletavajo v tolpah. Lep, veder zimski dan . . . Vse se sveti in sijaji v polzkem lesketu . . . Krasota okolo in okolo, krasota povsodi na okrog, toda — ledena, smrtnomrzla, tako brez-nadna, tako mrtva krasota! In tam nad zasneženimi griči visi svetel, žaren krog, solnce . . . mrtvaška baklja umrli prirodi.

Hipoma se zatemnujoči mrak je ugasil solnčni svit z ostrim severom . . . V nizkih valovih tu, tam skokoma in kupoma beže, prše in se kade lahne megle snežnih igel pred divjim, strastnim vetrom, ki burno odhaja in se burno vrača in vedno iznova siplje raz strehe beli prah.

Pred precej veliko hišo v Razdoru, dolenjskem trgu, so se ustavile sani, s katerih je počasno, nerodno in neprenehoma stokajoč zlezal suh mož srednje rasti v dolgem, ne preveč elegantno prikrojenem kožuhu. Osivelo glavo mu je pokrivala kapa, narodni poljski konfederatki podobna. Prezebli, rdeči obriti obraz je izražal nenavadno lo-kavost; iz oči mu je sijala hladna, preračunjajoča, brezsrdna razumnost.

V prvem nadstropju ga je sprejela v prijetno zakurjeni sobi pri-letna gospa. Nekaj mirnega, prijaznega, milega v njenem simpatičnem bitju ji je pridobilo vsakoga na prvi pogled.

»Dober večer, milostljiva! Zopet sem tukaj . . . Ali sem nadležen, kajneda! Toda kupčija je kupčija! — Torej, ali si morebiti niste stvari premislili?«

»Nikakor ne, gospod J e m e c,« je odgovorila z rahlim nasmehom.

»Vi odklanjate lepo vsotico!« —

Sedel je na ponujeni prostor in se ozrl po preprosti, vendar vzorno urejeni sobi.

»Hvala lepa! — No, saj dolgo vas tako ne bom motil —«

»O prosim, prosim!« je dejala vljudno.

»— ker vidim, da ne bo nič z nama. — Vidite, v tem mrazu se vozim okolo in prezebam za ljubi kruhek. Za ljubi kruhek!«

»Treba vam je vsega tega!« se mu je prijazno nasmehnila. »Vam, ki tičite v tisočakah!«

»O — gospa! Beraštvo, samo beraštvo! Slabi časi, nobene kupčije! Tu imate pa vi vse lepše življenje! Mirno se grejete ves dan pri peči, kajneda; skrbi nimate nobene . . . In če bi vam tudi kaj prišlo navzkriž danes ali jutri, vam pa priskoči — mladi gospod L a d i č.«

»Moj sin? — On ima izvrstno službo, to je res; ali o kaki podpori ni govoriti, vsaj zdaj še ne. Moj Bog, na Dunaju, saj veste —«

»Vem, vem, vem! — Toda, oprostite, vrniva se le zopet k svoji kupčiji, kajneda . . . Zunaj se pripravlja vihar, in jaz moram še nočoj v Novo mesto. — Ne smem se preveč muditi — recite zadnjo besedo: ali mi hočete prodati hišo ali ne?«

Ladičevka je zmajala z glavo. —

»Ne? Pravite?« je vprašal in se poigral z debelo, zlato verižico svoje ure . . .

»Štiri tisoč! — Lepo vas prosim!« je silil. —

»Hiša je vredna najmanj še edenkrat toliko« je odvrnila ona in dostavila: »Poleg tega pa bo dolenjska železnica —«

»Vem, vem, vem!« je hitel. Njegova senca se je nemirno premikala po stropu . . . »Dolenjska železnica! Bog ve, kdaj jo prično, ako jo sploh kdaj! In to tudi ni še gotovo, kod poteče tir; to še ni določeno — ne, ne, stvar so zopet predružačili! — Tako je, kajneda.«

Pogledal je preudarjajoč v kot in potem v svetilnico . . .

»Veste kaj, gospa? — Štiri tisoč in pet sto! — Hočete?«

»Hvala lepa, gospod —«

»Naj bo — osemsto! — Štiri tisoč in osemsto lepih goldinarčkov, kajneda!« —

»Ne, ne, gospod Jemec! Midva se ne pobotava . . . Kar ne mogla bi se ločiti od hiše, v kateri sem rojena —

»In tako dalje, vem, vem, vem! Spomini — in take stvari, kaj neda! Ti nesreča ti!« —

Zopet je nekoliko pomislil . . .

»Pet tisoč!« je viknil naposled. »Slišite — — Pet tisoč! Lepi denarci! Pa narediva! — Ne?«

»Obžalujem, gospod Jemec!« —

»Nočete?« je poskočil spekulant kvišku in plosknil z rokama. »Pet — pet tisoč! Nihče vam ne bo več ponujal, kakor jaz! — No, morda se pozneje kdaj vendar odločite, kaj neda! Prosim, kar pišite mi! Plačam takoj! Pet — pet tisoč!«

II.

V eni najelegantnejših dunajskih kavaren v notranjem mestu je slonel pozno po noči dragonski častnik ob kameniti mizici, prešerno molel iztegnjene noge od sebe in kimal mlademu gospodu, ki je sedel njemu nasproti v salonski obleki najnovejšega kroja.

»No . . . no! — Kaj?« je vprašal lajtenant in privzdignil sabljo, igrajoč se. »Meni se zdi, meni se nekaj zdi . . . gospod Ladič!«

Ladič se je v zadregi zasmel in se obrnil nekoliko strani.

Lajtenant je grozničavo zamižal, prisiljeno zazeval in hitro mignil mlademu markerčku:

»Pst, ti! — Ti, črni rogaček! — Trabuko! — Kaj zijaš? — Galopp! — Ventre à terre!« Potem se je obrnil zopet k svojemu sosedu: »Ladič, Ladič! Tako je zdaj ta reč? — Ona te je torej očarala . . . lepa Irma, »la belle —«

Markerček je prinesel na svetlem kovinskem krožniku skrbno užgano smodko in se s plašnim pogledom ponižno poklonil oficirju.

»Marš!« se mu je zahvalil častnik.

»Priznati moram,« je izpregovoril Ladič, » . . . krasnejšega dekleta še nisem zlepa videl, in —«

»No, no, no, no!« mu je hipno segel v besedo lajtenant, mahajoč z roko kakor v obrambo in cincajoč na svojem sedežu. »No, no . . . vozite počasi! Lepa je, to je res, recimo; lepa, ali . . .«

On ni končal svojega govora; pozorno je ogledoval cigaro in se zaspano nasmehnil.

»Irma je lepa! Rajska lepa!« je vzkliknil mladi znanec dragončev. Sedel je mirno; notranjo njegovo razburjenost je izdajala le desnica, igrajoča se nervozno z vžigalico ali pa gladeča črno, ne dolgo brado.

»Tudi rajsko lepa, recimo!« —

»In mlada, duhovita, elegantna . . .«

»Recimo . . . Še nekaj smo pozabili: ona je jako koketna!«

»To so bolj ali manj vse.«

»Jako koketna!« je dostavil oficir počasno in s poudarkom, kakor bi hotel še nekoliko premišljevati svojo znamenito izjavo. »In pa . . . in pa poleg tega . . . kako tudi? — Denarja seveda nima nič, denarja! To je tisto, kar me ne veseli, ljubček moj . . . Ne veseli . . . Res je, recimo.«

»To nič ne dene; to jo dela le še bolj zanimivo!«

»A-a-a! — Lej, lej — kako jo zagovarja! Ti si morebiti resnično zaljubljen v lepo plesalko? — A-a-a! Ti imaš še premeško srce za rezidenco!«

»In ako bi bil? — Ako bi bil res zaljubljen?«

»Nikar se ne vznemirjaj! — Jaz, kar se mene tiče, vaju blagoslavljam! Do denarja ti torej ni nič, dasitudi si blagajnik, ali — recimo, morebiti prav zaradi tega? Toda, povej mi — ali je res mogoče, da se človek zaljubi na prvi pogled? — — Kaj misliš?«

Ladič je molče pogledal častnika, ki je izpustil debel tok dima iz ust.

»Meni se kaj takega še ni pripetilo nikdar, meni, lajtenantu Fritzu Spiessu. Vselej sem se počasi in . . . skoro težavno, braneč se tako rekoč z vsemi štirimi, izgubil v nežne mreže . . . Zdaj sem pa že celo previden s krasnim spolom! Lepa dekleta in mlade žene naj se zaljubljajo vame, kolikor jim drago — človek naj bo vsaj včasih potrpežljiv! — Toda, jaz sam, star lisjak, ne pojdem več v zanjko! Potrošil sem že dosti denarja za tiste čudne srčne potrebe — zadnji čas je, da sem pameten in soliden! Moj stari se je namreč zaklel, da ne plača nobenega počenega groša dolga več za meno in mi črno na belem obljubil, da odda posestvo mlajšemu bratu, ako zajaham le še edenkrat prejšnjega konja, to ti povem! No — saj smo že dovolj užili . . . In tako se povrnemo nekega lepega dne domov in osrečimo enega naših naivnih štajerskih polžkov in postanemo lepo polagoma filister, ki ume modrovati o repi in krompirju in hipotekah.«

Lajtenant Spiess je zopet široko zazeval. Potem je odložil smodko in zapretil Ladiču s prstom, leno izrekavajoč:

»V tvoje zasebne razmere se ne bom vtikal . . . Toda — pred tem dekletom te svarim! Resno! Ona potrebuje vedno velikih vsot, katere zopet sproti zapravlja v veselih družbah. — Uniči te; zdaj jo

podpira stari grof Sandersberg. Ali — stavim kaj, da ga ima za norca, zaljubljenega dedca! Vobče, vse moške vodi za nos, to ogrsko dete! Demon! — Ne sili za-njo! Ona je demon! To je prava beseda! Njene krasne oči gledajo tako mrzlo. Seve, kadar pleše, takrat . . . takrat — priznavam, tudi jaz sem čutil nekako omamljenost danes ali bolje včeraj pri predstavi, videč, kako neprikrito kaže »lepa Madjarka«, plešoč narodne plese, vso svojo neobuzdano, vročo strast! — Marker, plačam! — Marke-e-r!«

III.

Irma, »lepa Madjarka«, je sedela mračnega zimskega dne v svojem duhtečem budoaru pri oknu. Mlada krasotica je bila srednje rasti, temne bronaste polti in svetločrnih las. Pravilne poteze so izražale navzlic vsej ženski mehki ovalnega obraza nekaj resnega, strogega, hladnega, nekaj, kar je zelo ugajalo moškim, ženskim pa silno mrzelo. Zares prekrasne so bile njene temnosive, skrivnostne, žarne, pokorilne oči za črnimi, nenavadno dolgimi trepalnicami napol zakrivajočimi . . . očarujoče oči in mamilne zlasti tedaj, kadar je zagorelo iz njih kakor sam živi ogenj! — Ravnodušno je sedela, skoro se ni ganila. Le sedaj pa sedaj se je nekoliko ozrla po sobi. Mladega, elegantnega obiskovalca tam na okroglem nizkem taburetu ni pogledala niti edenkrat ne . . . kakor da ga ne bi bilo tukaj — ona se ni najmanje zmenila zanj in milostljivo je čakala, kedaj da se naveliča mladi mož občudovati njeno lepoto.

On pa jo je gledal, kakor prikovan jo je gledal in čutil nepremagljivo moč, ki je silila vse njegovo bitje k njej . . . Zdaj so mu tiha, ali mučna jeza, zdaj koprneča žalost, zdaj strastna nestrpnost odsevale raz obraz. —

»Irma!« jo pokliče naposled. —

Ona se ne premakne . . . S prekrižanimi rokami stoluje ob oknu, ponosno kakor kraljica, in navidezno pozorno opazuje živahni promet doli na Alserici. Vendar . . . na čelu se ji pojavijo gubice; ustnice, nepremične, so stisnjene na trdo.

»Kako vendar moreš biti tako mrzla proti meni, Irma? Saj veš, saj moraš vedeti, da te ljubim, kakor ni še ljubil nihče nikdar na svetu! Irma! Ti veš, da si mi vse — zakaj me tako neusmiljeno mučiš?«

»Kako ste smešni, gospod Ladič! Smešni in dolgočasni, ah . . .«

»Ako bi vedela, kako brezumno, kako strastno te —«

»Ljubim, ljubim in ljubim! — To novico poslušam že nekaj časa! Ne samo od vas; tudi drugi me dražijo s temi dolgočasnimi oznanili,

da se mi že res gnusi! Ko bi že vsaj kdo prišel in mi izjavil, da me — — ne mara, da mu — ne ugajam, ali kaj takega! Vi moški, vsi vprek, ste komični junaki! O — junaki!»

»Irma! Brez tvoje ljubezni — mrtev!«

»Le tistega nikar ne, gospod Ladič, tistih prismojenih trditev, v katerih naj prisiljuje glavni efekt — revolver! — Kako se more pameten človek ustreliti radi ženske? Tega ne pojnim! Jaz se gotovo ne bi radi moškega! Takega ni na svetu!«

»Ali, poslušaj me! — Saj te . . . jaz te hočem vzeti v zakon . . . Bodi moja . . . Irma — srečnejše žene ne bo nikjer! Bodi moja, vsa moja, Irma!«

»Vedno lepše! — Irma Ladič, to se ne sliši slabo, hahaha! — Zdaj vsaj niste več tako dolgočasni. Vsaki snubač je interesanten dekletu.«

Prvič danes je obrnila glavo k njemu in ga pogledala nekako škodoželjno.

»Resnično, gospod Ladič, vi se mi smilite! Vi ste kasir, pri večji banki bržkone. Dovolite, koliko znaša vaša plača?« —

»Ne, ni treba, ne, gospod Ladič!« je dostavila naglo. »Ni mi treba, da bi to vedela! To ni nič! Nič, nič . . .«

Zopet je umolknila, in pozneje mu ni dala nobenega odgovora.

— »Irma, ti si huda na me! Prejšnji teden si bila še vsa drugačna . . . Ali si jezna radi tiste vsote?«

»No, zakaj mi je ne prineseš . . . ne prinesete? Ubogih par stotakov!«

»Dve tisoč, Irma! Dve tisoč! — Kje, odkod naj jih vzamem?«

»Kjer hočete! — Potrebujem jih . . . Plačati moram dolgove! Ako rečem jutri grofu Sandersbergu le eno besedico —«

»Vse bi ti dal, ako bi le imel! — Kupil sem ti modnega blaga, zlatnine, srebrnine, raznih dragocenosti, kar si le poželega —«

Hipoma je vstala, odprla lično omaro, poiskala in mu vrgla krasno izdelan lesen zabojček na mizo.

»Le vzemite! To je vsa vaša ropotija! Moji tovarišici je kupil prijatelj vratni nakras za dvajset tisoč. — Ako se vaša ljubezen ne more vzpeti nad par braslet in prstanov — ne, vsaki rokodelski pomagač kupi svoji ljubici kaj lepšega, kakor ste mi nanosili tukaj vi! Vobče, gospod Ladič, prosim vas, da v prihodnje opustite svoje posete! Midva! — — Midva? — Vsaki svojo pot!«

»Ne morem od tebe, Irma, ne morem!« je viknil na glas, skočil k njej in jo prijel strastno za roko. »Reci! Povej! Vse ti . . . vse ti dam! — Vse!«

»Saj sem že rekla!« je odvrnila; mirno, ponosno, kakor zmagovalec, je stala pred njim in tiho opazovala hitro sopočega, skrajnje razburjenega moža. Pravzaprav . . . zoprni ji ni bil, tako-le strasten in goreč.

»Dve tisoč . . . Irma? Ti jih . . . ti jih res — ?«

»Do jutri opoldne jih moram imeti.«

Za čas sta oba umolknila . . . Od ulice je prihajal zamolkel ropot drdrajočih voz, zategli piski in glasno zvončkljanje tramvaja, trdi klopot konjskih kopit, nejasni vrišč in šum vrveče množice.

»Dobro . . . Jutri . . . do jutri opoldne, Irma! — — — Prinesem jih . . . Samo, ljubi me, kakor prej . . . Reci mi, da me še ljubiš!«

»Ljubim te, Julij!«

. . . In oklenile so se ga mehke roke, poljubljale ga mehke, prožne ustnice. Bilo mu je, kakor da ga sučejo valovi viharnega vrtinca, iz katerega si ni želel nobene rešitve . . . Gledajoč ta krasni obrazek, ki mu je slonel na prsih, utapljajoč svoje poglede v njenih vabljevih, živo žarečih očeh, ni obžaloval, kar je obljubil.

IV.

»Prosim, prosim, ljuba gospa Ladičeva! — Izvolite sesti . . . Kaj bo dobrega?« Gospod Jemec je bil kaj vljuden mož.

Obotavljajoč se, je stopila naprej in sedla prijaznemu gospodu nasproti. Čutila je onemoglost in strah pred njim, se tresla kakor žrtev pred lovцем. Beseda ji kar ni hotela z jezika. —

»Dve tisoč potrebujem, gospod Jemec . . .« je dejala naposled tiho, boječe. Globok vzdih se ji je izvil iz prsi — hvala Bogu, izrečeno je . . .

»Prav lepo se pomeniva,« ji je veselo prikimal. »Na hišo?«

Prežeče, poželjivo so se mu zasvetile oči. Ona ni odgovorila. Z nogo je pogladila gubo na preprogi in se ozrla po bogato, toda nevkusno urejeni sobi naokolo, kakor bi iskala pomoči.

»Da« . . . je izrekla, komaj slišno.

Kako sram . . . kako strah jo je bilo pred tem človekom!

»Na hišo! — Dobro, dobro! — Takoj, dovolite — ali potrebujete takoj? Oprostite, precej zopet pridem, častita gospa!«

»Dvajset stotakov!« je rekel s sladkim glasom, vrnivši se iz druge sobe. »Lepi denarčki! Prosim, preštejte!«

»Gospod Jemec —«

»Izvolite?«

»O tem ne sme zvedeti živa duša nikdar nič . . .«

Sedel je za pisalno mizo in vzel listek za menico. —

»Kaj pa, kaj pa . . . na tri odstotke . . . živa duša ne, nikdar nič . . . na tri procente tukaj, ker nisem žid in oderuh, ampak pošten . . . na koliko časa? — Šest mesecev, dobro . . . pošten in krščanski trgovec, tako — še datum, pa je vseh komedij konec. — Zdaj pa, častita gospa, podpišite, prosim! Izvolite semkaj sestri . . . Tukaj je pero!«

Ona sede, vzame usodni list; papir se ji trese v roki . . .

»Ali — gospod Jemec, saj potrebujem le dve tisoč! Vi pa ste tukaj zapisali: dve tisoč in pet sto goldinarjev . . . Zmotili ste se! Saj ste mi našteali le dvajset stotakov tukaj-le!«

Vzdignil je ramena skoro do ušes, pogledal od strani preko njene rame in dejal z zvitim nasmehom: »Nič se nismo zmotili. Prav nič! Kupčija je kupčija . . . Kdor riskira, naj tudi zasluži!«

Razumela je; mraz jo je stresel. Laskavo se smejoči gospod Jemec se je pokazal neusmiljenega odrtnika.

»Ako niste zadovoljni, gospa, potem obžal —«

Zopet jo je pretresel mraz. Zganila se je.

Vendar se je ohrabrila. Ustnice so se ji stisnile ozko druga na drugo . . . Hitro je segla po pero in je nastavila. Vsoto je morala imeti . . . Še danes!

Ali roka . . . roka se ji je zastavljala, ni ji hotela! Počasi so se polnile nesrečni oči s skelečimi solzami. Vroča kaplja ji je kanila raz prebledeli, trpeči obraz . . . kanila svetla kaplja in . . . zardela v prejasnem solnčnem blesku kakor kri.

Oderuhu je zaledenel trdi nasmeh okolo ozkih, navzdol zaokroženih ustnic, pogled mu je begal po tleh, zastal v temnem kotu blizu vrat.

Nepremično je stal brezsrčni starec za njenim stolom in tiho čakal podpisa.

(Konec prihodnjič.)

Materino srce.

Spisal Radoslav Murnik.

(Dalje.)

V.

Drug za drugim je odložil z običajnim vzdihom svoje pero in z njim današnje dolžnosti uradniškega robstva. Odhajali so zaporedoma s kratkimi pozdravi iz bančnega zavoda.

Le dva sta še ostala, vsaki za svojim pultom.

»Tako . . . za danes, za danes smo dobri!« je dejal čez nekaj časa z zadovoljnim, krepkim glasom mlad uradnik s starikavim, že jako iznošenim obrazom, sicer pa biser in dika v zadrugi ljubiteljev atletnega sporta. Tovarišem je bil znan po imenu »Žani, železni mladenič«.

»Ali vi še ostanete, gospod Ladič?« je vprašal, iztegujoč se in globoko dihajoč.

»Da, nekaj moram na vsaki način še dovršiti,« mu je odgovoril Ladič in se iznova vglobil v svoje listine.

»Potem mi pa oprostite; nečem motiti! Prosim!« se je opravičeval naglo, zavzdignil leno roke in jih sklenil zadaj za glavo. Slek si je pisarniško suknjo, šumno zasopel, se stresel in vstal. Nato je počenil počasi desetkrat na pol in desetkrat do tal. S tem pa navdušeni občudovalec glasovitega Türka in Jagendorferja še ni bil zadovoljen; izpod pisalne mize, iz kota si je privlekel z levo nogo črno nabarvane težke železne ročke, jih sukaj in suval z emfazo na vse strani gori, doli, na desno, na levo, vpošev, naravnost, vse po desetkrat, in se upiral tako silovito, da se mu je tresel ves život in mu zalila kri trpeči obraz. Ob tem je kaj umetno in gracijozno brcal zdaj s to, zdaj z drugo nogo. Naveličavši, se je zavalil ročke zopet nazaj pod mizo in naredil zadnjih deset prostih poklekljajev. Naposled se je oprijel ograje in postavil svojo močno osebo na roke, moleč obe nogi naravnost proti višavi! In že je bil z elegantnim odskokom pri umivalniku, se oplaknil in oblekel, pozdravil Ladiča in odhajal, diskretno žvižgajoč: »Mein Liebchen wohnt am Donaustrand . . . fifi-i . . . fifi-i . . . fifi!«

»Vendar enkrat« . . . je šepnil mladi blagajnik. — »Sam sem« . . . Vstane in posluša . . .

»Nikogar . . . Zdaj . . . Zdaj pa!«

Stopi k blagajnici, vtakne ključ, odpre.

Redoma, v lesenih skledicah in vrečah leži tu zlato in srebro; ob strani so nakopičeni polni papirni zavitki.

Toda oko se Ladiču ne mudi niti trenotek na njih. —

Urno pritisne na prožno pero; mehanizem rahlo zaškriplje in otvori poseben, tajen predal, v katerem so shranjene drage obveznice in vrednostni listi.

Na levi, tam, bolj zadaj, na dnu so stotaki v zvezkih, enako debelih, natanko prešteti. Vzame si vsaki tretji snopek, sname izpod etikete po eden bankovec, položi zvitke nazaj in se loti takisto tudi petdesetakov.

Razburjen je . . . Roka se mu trese, spravljajočemu denar v zavitek.

»Štirinajst . . . štirinajst in šest . . . dvajset!« pomrmra in zaklene blagajnico.

Tačas se začujejo zunaj drsajoči koraki.

Prestrašen se Ladič ozre proti vratom.

»Dober večer, gospod kasir!« ga pozdravi s češkim naglasom stari sluga, neodločno vstopajoč; kratko se mu nasmehava, stoječ ob durih, in spusti metlo na tla.

»Ali . . . morebiti . . . ali še ne smem?« vpraša mehko in stiska krčevito z oteklimi veki. »Pa počakam . . . počakam še nekoliko . . . Mislil sem —«

»O . . . le! Le . . . Saj sem gotov, Přikryl, le dajte, le!«

Sluga poškropi v umetnih krogih po tleh naokolo in si vzame metlo, da bi začel pometati.

»Gospod kasir, dovolite . . . vaša suknja . . . oprostite —«

»Saj res . . . Kmalu bi se bil pozabil preobleči! — Hvala Přikryl!«

Ladič se naglo opravi. Lahna mrzlica ga stresava . . . Proč! Hitro proč od tega kraja!

»Gospod kasir, ne zamerite . . . ključ . . . dovolite mi . . . ključ od kase . . . prosim, vidite . . . tam-le . . . prosim!«

Blagajnik se zgane, shrani ključ, podari slugi nekaj »za cigare« in odide po koridoru doli čez stopnice na ulico. Neubogljivo mu zapenjajo drhtajoči prsti rokavice.

»Tat! . . .«

Preplašen se ozre naokolo.

Kdo je? . . . ali morebiti — Ne, ne! — Čigav je ta glas? . . . Saj ni nikogar . . . nikogar ni tukaj . . . nihče . . . nič . . .

»Bodi previden!« mu veleva notranji glas. »Bodi oprezen . . . previden! Pazi . . . Delaj se ravnodušnega! . . . Hodi, hodi počasi! — Kam tako urno? Kaj tako divjaš! Brzdaj . . . brzdaj se! — Razburjenost? Razburjenost po vseh žilah; kaj je to? — Premaguj jo, pokarjaj si živce! . . . Drži se na smeh! . . . Glej veselo, tako nekako presenečeno glej . . . toda glej prosto in smelo vsakomu v obraz! . . . Daj, poskusi — zažvižgaj si katero gredoč . . . Noče se ti? — Dobro, prav, torej pa zapoj! . . . Zapoj, zapoj! . . . Čakaj, katero pa? — Onikrat . . . Fahrbah je dirigiral . . . to-le — lepa je . . .«

Toda pesem mu noče iz grla.

»Defraudant!«

To besedo zasliši zdaj prav razločno . . . Zadaj, hripavo, z jeznim poudarkom . . . Obrniti se za tem glasom? — Nikar!

»Nažgi si smodko! Postoj! Počakaj . . . Počakaj, da te prehitijo oni za teboj . . . Potem . . . že vidiš, kdo da je . . . Drži se, mirno . . . mirno!«

Ladič postoji.

Na stranskem tlaku, pred njim, za njim, okolo njega vre in se tare nebrojna množica. Dijaki z rdečimi, rumenimi, belimi, zelenimi, modrimi, zlatoveznimi čepicami, elegantno oblečeni, samozavestni, morebiti domišljavi . . . poleg njih akademični meščani revnejših narodov, revnejših slojev, morebiti zato bolj nadarjeni . . . zidarji, dninarji, delavci, delavke, perice . . . bogato livrirani lakaji s prevzetnimi, kakor zmrzlimi obrazi . . . prosti vojaki, šarže, oficirji . . . uradniki, muzikalični »pülherji«, dunajska posebnost . . . staro, mlado, žensko, moško, pristno, »talmi« . . . vse neprenehoma naprej brez števila in reda.

»Na — na . . . kaj takega!« se oglasi za Ladičem širok možak, ki se je krepko zadel ob njega. »Kaj takega je le pri nas na Dunaju mogoče! Tukaj-le . . . sredi trotoarja ne potrebujemo nikakršnih monumentov!«

Sitnež hiti dalje; mladi mož se oddahne.

»Zdaj . . . zdaj pa hitro v stransko ulico . . . Nikogar ni . . . Toda . . . Slišiš? Za teboj . . . že ti je trdo za petami! . . . To je, da, da — to — to je detektiv! . . . Tiho stopa . . . brzo, lahko stopa . . . kakor maček . . . Le naglo . . . hitreje . . . v to vežo noter . . . on prihaja bliže . . . bliže! — »V imenu postave«, ti reče . . . odpre suknjo, pokaže orla . . . In ti . . . kaj boš ti na to? — Tu . . . je že tu —«

Sleherna žila mu trepeče po vznemirjenem telesu. Mimo vrat prihiti — mlada devojka z velikim zavitkom.

On se zopet oddahne.

»Skozi prehod . . . proti kanalu, proti Donavi, čez most v Leopoldstadt! — Ne, ne . . . Nazaj, v sredo mesta! — Sumno je, če se potikaš po temnih, ozkih ulicah . . . Torej na Graben, po Kärntnerstrasse, na svetli Ring . . .«

Visoke hiše v bogatem okrasju, ponosnih palač oblastni krovi . . . plinove in električne svetilke, pripognjene, enocvetnim šmarnicam podobne . . . glasna množica, bobneči vagoni tramvaja s pisanimi lučicami, hitri fijakarji, brze ekvipaže, počasni težki tovorni vozovi . . . ropot, zvenk, hrum, piski, klici, šum . . . življenje, življenje . . .

»Tat . . . defraudant!«

Kdo mu to očita? — Ta berač, prodajajoč vžigalice in mazila v revni mali škatljici? — To borno, izstradano, negodno dekle s svežimi cvetlicami?

— On stopi pred okrogel stolpek in, manoč ključe v žepu, poluglasno čita vsakovrstna oznanila. —

. . . »Hof-Opern-Theater. Anfang $\frac{1}{2}$ 8 Uhr. Excelsior. Ballet in 5 Acten«. — Dvorno gledališče . . . »Klein Eyolf. Schauspiel in drei Aufzügen v. Henrik Ibsen. Alfred Allmers, Gutsbesitzer«. . . »Rochacher-Saal. Concert Ziehrer . . . Circus Schumann . . . Sofien-Säle. Ball . . . Blumen-Säle. Maskenball . . . Swoboda's Prachtsäle, k. k. Prater, 26. Bauernball . . . Theresien-Saal. Militärconcert . . . Zobels Bierhalle. Soirée . . . Musikvereinssaal. Concert von Eduard Strauss . . . Grosser Musikvereinssaal. Fünftes Gesellschafts-Concert . . . Saal Bösendorfer —«

»Čakaj . . . kam pojdeš? — To-le: »Schwender's Colosseum! Danes soboto vse dvorane otvorjene. Z maškarado. Sodeluje 8 godbenih kapel. Novo! Peklo in raj. Novo! — Novo! Ogrska scarda —«

Ladiča stresne; požuri se dalje.

»Ali se popeljemo, gospod baron?« ga vabi debel fijakar z rdečim, od burje in pijače opečenim obrazom. »Kam izvolite, gospod baron?«

Na Dunaju je vsakdo iz boljših slojev doktor ali pa najmanj baron.

»V Schönbrunn? — Zdaj-le? — Morda pa v Hietzing, v Domayerjevo kazino?«

Kasir skoči v voz. Ko voznik zopet ustavi konje, se Ladič premisli.

»Naprej! Skozi Penzing pojdeva! — Gori v Dornbach! Zur Waldschneppfe!«

Toda ves čas ga ne zapusti in ga zbegava vedno iznova notranji nemir.

»Ako pride jutri direktorju na um, da pregleda blagajnico, kaj potem? Kaj potem, če ne dobiš o pravem času vsote, katere si brzojavno prosil domov?«

VI.

Ko je podpisala gospa Ladičeva tretjo menico, se je gospodu Jemcu znatno ohladila vljudna prijaznost.

»Cenjena gospa,« jo je opozoril brezdušni neusmiljenik, »žal mi je, ker vam moram izjaviti, da vam od zdaj naprej ne morem nič več posoditi. — Hiša, vrt, polje, kakor sva se zmenila —«

»O saj trdno upam, da mi ne bo treba odslej več nadlegovati vas. Sami si lahko mislite, kako mi je bilo vselej težko!«

»Vem, vem, vem. — Pa roka mi nikar ne pozabite! To ni nobena šala! Z Bogom!«

— Mesec za mesecem je minil.

Vedno bolj se je bližal dan zadnjega termina. Toda z Dunaja, kamor so potovali, nobenega stotaka ni bilo več nazaj.

Zopet je stala gospa Ladičeva pred Jemcem, vsa izhujšana in bleda.

»Ne . . . ne, ne! — Ne morem! Ne smem! Niti za en dan ne morem počakati. Takoj moram imeti svoj denar, ali pa —«

»Bodite usmiljeni! Potrpite še nekoliko, gospod Jemec,« je prosila ponižno.

»V izgubo? V izgubo, ne? — V izgubo ne morem delati, razumete, kajneda?«

»Bog vam stotero povrne, kar bodele dobrega storili meni, osameli, nesrečni vdovi. Ne tirajte me v pogubo . . . Saj veste, srce —«

»Srce? — Srce!« je izgovarjal zategnjeno spekulant in sunil z obema rokama od sebe. »Srce . . . â, kaj še! — I, lejte si, i i kakšna neumnost! — Za srce vam ne da dandanes nihče ničesar . . . Prosim, prosim vas — nehajte jokati . . . Taki prizori, veste, so mi nad vse zoprni!«

Ubožica je povescila glavo, iztežka zadržujoč skeleče solze.

»Ako bi . . . ako bi bili morebiti tako dobri,« je prigovarjala bojazljivo, s prosečim, pohlevnim glasom, ne dvignivši oči, »ako bi počakali, moj sin bi vam gotovo —«

»Kaj bi vaš sin? — Kaj?« je jezno vzkliknil starec, se široko ustopil pred-njo in ril z rokami po hlačnih žepih.

»Moj sin bi vam vse vrnil v nekaterih mesecih. Njemu sem pošljala denarje.«

»Tako, tako . . . In — ali veste, čemu je on rabil vsotice?«

»Za jamčevino, za kavcijo! Za višja mesta, za boljšo službo je potreboval večje varščine.«

»A? . . . Kaj mi pripovedujete! — Za . . . za kavcijo! Ha-ha-ha! Dovolite, da se vam smejem, kajneda. Ha-ha-ha!«

Revica ga je s čudom gledala. Pokleknila je predenj . . .

»Gospod Jemec, s povzdignjenimi rokami, ne za-se, za svojega sina prosim!«

»Vstanite! — Kaj to! — Kaj, čemu take komedije? Kar sem rekel, to je kakor pribito! Kakor pribito, zapomnite si!«

Stopil ji je za korak bliže.

»Gospa . . . jaz sem bolje informiran! Predprejšnji mesec so me privedle kupčijske reči na Dunaj. — Kavcija, o kateri govorite, tista kavcija je živa, ha-ha-ha! — Živa, živa . . . mlada Madjarka, potratno dekle, umetnica, plesalka ali kaj takega — ljubica vašega gospoda sina . . .«

Nekoliko trenutkov je strmela vanj s široko odprtimi očmi.

»Ni res . . . ne . . . ne, ne . . . moj sin!« je šepetala, povzdignivši desnico proti špekulantu, kakor bi se hotela braniti neusmiljenih, strašnih udarcev . . .

»Res! Vse res, do pike! Ali naj mari lažem?« se je zadril nad-njo in mrzlo dostavil: »Ako vaš sin vam, svoji materi ni bil mož—beseda, tudi meni ne bo plačal!«

Silno, prsi trgajoče ječanje se ji je vzdignilo iz grudi . . . Jokala se ni več. Tihó je odhajala z upognjenim hrbtom, z globoko sklonjeno glavo, odhajala z negotovimi, opotekajočimi se, kratkimi koraki, oprijemajoč in opirajoč se ob mizi, stolih, ob zidu . . . odhajala težavno, počasi, kakor da jo pritiska pretežko breme siloma v tla, doli v zemljo.

(Konec prihodnjšč)

Materino srce.

Spisal Radoslav Murnik.

(Konec.)

VII.

»Přikryl«, je godrnjal, železni mladenič za svojim pultom, »Přikryl, kaj ste poslali pamet na popotovanje okolo sveta, da ste danes popoldne zakurili peč tako peklensko vroče! — Kaj?«

»Dovolite . . . prosim . . . oprostite« se je smehljajal sluga v zadregi in obstal.

»Danes, ravno danes, ko je tako toplo zunaj! Pomladansko vreme je, nikakor ni zimsko! Přikryl, kaj vi mislite?«

»Pomladansko, seveda . . . popolnoma pomladansko . . . priporočam se . . . pomladansko . . . vdani sluga!«

»Ali že ne bodete tiho?« se je oglasil zdaj suhi tovariš atletov pri sosednji mizi. »Prav je, da je zakurjeno! Dobro, Přikryl, dobro, prav dobro! Pametno! Potrebno!«

»Lepa pesem,« se je norčeval krepki telovadec. »Lani, da, da, lani je tukaj nekdo zmrznil v pisarnici o svetem Jakobu, v najlepših, ali recimo — kaj recimo? — v najlepših letih! — Pa so ga še o pravem času našli — prostovoljno rešilno društvo. — Našli so ga in ga odvedli na kliniko, in vpričo devetih učenih profesorjev se je polagoma otajal.«

»Joj, joj, taki dovtipi! — To boli. Na, servus!«

Obžalovanja vredni Přikryl, boječ se, da bi se zameril temu ali drugemu gospodu, je melanholično poškilil proti Ladiču, češ, kaj bo ta rekel o vsem.

Toda mladi kasir se ni zmenil za nikogar.

Pred seboj je imel nežno pisemce, v katerem mu je lepa Irma naznanila prav kratko in nujno in nad vse odkritosrčno, da je z visokorodnim gospodom in grofom Sandersbergom na direktnem potu v Pariz. —

Še drugo pismo je bilo odprto pred njim, pisano mu že pred dobrim tednom: list od matere; okorne poteze tresoče se roke.

Naznanjevala mu je, da je jako, jako bolna. Prosila ga je, naj jo takoj obišče. —

»Stara je . . . bolna je vsaki čas . . . nič posebnega ne utegne biti.« Kakor prvokrat, je vrgel tudi zdaj materino pismo ravnodušno v stran.

Pred seboj pa je videl zopet in zopet le Irmo . . . Gledal je nje krasni, bronobarvni, temnordevajoči obraz, sveže, ponosno vzpete ustnice, bleščeče zobe, sivomodre, svetlikajoče se, mrzle in vendar iskre oči . . . Zdelo se mu je, da jo vidi zopet plešočo, izmikajočo, krčečo in iztegujočo proste bele roke; zdelo se mu je, da vidi natanko v sijajni luči beli njen »ingváll«, kratke, široke rokave, blesteče nize dragocenih koral na njenem vratu; zelenosvileni »pruszlik«, srebrne spone in priveze, prišite zlate vrvice; širokogubno, kratko krilo »rokolyjo«; črni gubati predpasnik, rdeče čreveljčke; zdelo se mu je, da sliši njihov udar in zvenenje kraguljčkov, madjarskih dekliških ostrog . . . ob presekanih kratkozvokih ritmičnega »csardasa« . . .

Tačas imenuje nekdo njegovo ime.

»Gospod Julij Ladič!«

»Prosim . . . tam-le . . . je že prav,« veli Prikryl za pečjo in pokaže s prstom.

Blagajnik se ozre. Sluga brzojavnega urada stoji pred njim.

»Telegram!«

VIII.

Na dunajskem južnem kolodvoru so zasedli mnogobrojni popotniki zakurjene kupeje.

»Gotovo!« Postajni zvonec zapoje tretjič, signal se oglasi, ventil zažvižga dolg žvižg, silno, nejasno, napeto.

Vagoni sunejo hipoma naprej, zaporedoma zazvene prožni zalopniki, kolesa, stene zastokajo. Stroj potegne.

Vlak se premakne, zadrči na visokem nasipu, se izvije umetni zanjki kolodvorskih tirov, se pomika hitreje in hitreje ob sivih vrstah visokih hiš, mimo ogromnih reklamnih napisov, dimnikov, mimo plotov in zapornic, med vinske bregove nižjeavstrijskih gričev, glasno ropotajoč in bučeč v tiho zimsko noč . . . Rdeče, krvave iskre plavajo iz puhtečega dimnika ob oknih voz in nad njimi po vzburkanem zraku. Dve mirni, medlordeči očesi mu zreta v temoto.

Žvižgajoč, grmeč in bobneč hiti brza vrsta težkih voz skozi prehodne postaje, obstane. Časnikov, šopkov belih planičic, frankobrodskih klobasic, piva, vode ponujajo kričeči glasovi.

Polagoma jame snežiti. Belkaste muhe, redke snežinke se love ob oknih, se prilepljajo, tajajo. In iznova zaigrajo kolesa, tolčejo ob tir; vlak sopiha v goro.

Ob globokih črnih prepadih, kjer so dopustile strme rebri in lazi ozko pot, vozi zdaj železni stroj, se vzpenja v serpentinah čez Semernik, se ziblje strop, se ziblje pod, brni steklo. Slabo gori svetilka in slika svetle proge v sneg ob potu; zdaj na to, zdaj na drugo stran visne voz, enakomerno se tresejo prometni napisi na steni.

Zdaj beže temne sence sunkoma z žarečimi lisami mimo. Vlak je srečal vlak.

V enem srednjih kupejev sedi Ladič. V rokah se mu trese brzovjavni list. Le malo besed stoji na tankem papirju:

»Mati Vam umirajo!«

Vedno hitreje in hitreje, bliskoma se zvirra vlak čez menjane proge, glasno, na moč bije ob sklepe in zmene, brzi naprej, leti, hrumi, drdra, sopiha, divja!

Prepočasno!

Prepočasno sinu, ki se vozi k umirajoči materi . . . Nejasne, slabozvezne misli, hitrejše od koles, se mu pojajo in roje skozi razgrete možgane.

Pred temno sedanjostjo mu beži mučena duša v jasno dobo srečnega detinstva! Poraja se mu spomin za spominom. Sam sebe vidi zopet nedolžnega dečka, pred sabo mlado, lepo gospo. Tako rad jo ima; saj ta lepa, mlada gospa s srečnim nasmehom okolo ustnic, to je njegova mama! Ona ga boža po licu; držeč ga za desnico, še tolikanj neukretno, mu pomaga delati križ; sklene mu roke in moli z njim k angeljčku varuhu . . . In še globlje mu hite misli po lestvi spominov doli; pokažejo mu zibelko. V njej leži mali bratec Janko; mama ga uspava in poje:

»Pridi, pridi, grlica,
Da boš sinka zibala!
Priletela grlica
In je sinka zibala . . .«

Tako mu je, kakor da bi res zopet slišal sladki materin glas. — Še neki drug, enako preprost napev mu prihaja na spomin in mu prinaša čuvstva prve mladosti tako sveže ohranjena:

»Ali ste ga videli
Naš'ga sinka Janka?
Ali ste ga videli,
Naš'ga sinka Janka, Janka?
Naš'ga sinka Janka!«

Janka so pokopali mladega moža; predno je umrl, je prosil Julija:
»Skrbi za našo mamo! Nikar je ne zapusti nikdar!«

In zopet in zopet se čujejo kliči; postajni električni zvončki se glase in done, kakor bi stresal goste kamenčke; boječe, strahotno plašno bije bron, udarjajo in pojo signali . . . pojo . . . pojo . . . pojo smrtno pesem.

»Mati Vam umirajo!«

Črez pota in mostove in reke, mimo mest in sel in trgov in vasi teko razsvetljeni vozovi, hrope navzgor, hite navzdol.

Prepočasno!

Tam . . . tam za gorami . . . tako daleč še . . . tam ugasuje življenje njej — edini materi! — — Hitreje, hitreje!

Po dolgi južnoštajerski ravnini drdrajo kolesa; ob oknu lete iskre, se vzdviha dim, izginevajo brzojavni stebri, padajo, vstajajo žice, se vrte poljane, ravani, gozdi, se sučejo griči, zastajajo gore. Že bije na uho slovenska govornica . . . Snežiti je nehalo. Hvala Bogu, tir je prost!

Hitreje . . . hitreje! —

Ostro zavije urna vrsta voz proti Savi med gore na desno, postane na Zidanem mostu.

Svita se . . .

Tam . . . tam za gorami . . . za sivo zaveso, za meglenim zastorom se zaznava beli dan. Stroj nadaljuje svojo naglo pot. Strmine ob Savi se nižajo, odpirajo široko posavsko dolino, sveta domača tla . . .

IX.

»Ljubljana! — Pet minut . . . Ljubljana!« kriče izprevodniki. Nekoliko ljudi prihaja iz toplih kupejev v mračno, mrzlo jutro. Na peronu, nasproti izhoda, stoji majhna, jako živahna dama, maha s precej dolgimi rokami obupno na vse božje strani in kliče venomer: »Kiki, Kiki! — Caro mio! — Carissimo mio . . . Dove — Caro, caro, Kiki, Kiki!«

Izgubil se ji je pristrčno ljubljani psiček Kiki, najlepši kužek vse večerne dežele, o krasni kužek, idealni kužek!

»Dove è il mio bel, bel cagnolino?« se ji usujejo iznova goste besede tako hitro druga za drugo, da bi jo stežka dohajal tudi najspretnejši stenograf v parlamentu. »Oh, Kiki, non ti vedrò mai più! — Qual sarà la tua sorte? — Mio unico e fedele essere è stato stritolato dalla locomotiva! — Oh, me infelice! — Dove, dove? — Lo hanno amazzato! Scannato! Strangolato! Ucciso! Avvelenato! Annegato! — Gente — — — gente cru —«

Toda že ji prinaša strežnik pogrešano milorejeno in nežnodebelo živalco . . . Par poljubov, kakor med zaljubljeni! — Okolo stoječi

se obračajo in izpuščajo glasne: »Fej te bodi, baba neumna!« — »Jaz bi te že pošteno . . .« in dama izgine, jezeč se nad trdosrčnimi suroveži.

Pred kolodvorom najde Ladič svojega voznika s sanmi, katere si je naročil brzjavno po ljubljanskem znancu trgovcu.

»V Razdor! — Ali veste, kje je Razdor?« ogovori fijakarja.

»I — kaj pa! — Saj sem Laščan.«

»Hitro! — Le hitro! — Slišite? Vlak je imel zamudo. Meni se mudi! — Kam pa? Ne skozi mesto! — Obrnite!«

Ljubljansko mesto zagrinja gosta megla . . . Sivkast dim je pogoltnil grad . . . Sani zavijejo na Resljevo cesto; tiho je na šempeterskem predmestju. Tu hiti pobožna ženica, zavita v gorko, veliko, trikotno ruto, k maši v Šenklovž; tam prikoraka pek, pristopica hitra mlekarica, se prikaže iz gostega para vojak, noseč zgodnji raport poveljniku svoje stotnije. Od daleč se razlega bolj krepkoglasni kakor žlahtni spev ljubljanskih »barab«, primernege ekvivalenta dunajskih »Pülcherjev«. Glasoviti šempeterski realistični petelini in petelinčki kličejo tovariše naturaliste in dekadente ob poljanskem nasipu na skrajnjo korajžo. Drugače je vse tiho in pusto in prazno.

— Mraz brije . . . Sneg poka in škriplje pod sanmi. Od konj se kadi neprestano sopar. Vedno enako zvončkljajo nemirni zvončki na živalih . . . Ljubljanski Grad se zagrne počasi zopet v sivi zastor.

Ladič zaspi . . .

»Wiener-Neustadt . . . Oedenburg-Kanisza-Barcs umsteigen!« mu doni še zmeraj po ušesih. »Gloggnitz . . . Bruck . . . Graz . . . Maribor . . . Celje . . . Zidani most . . .«

Opoldne postaneta v vaški krčmi.

Ladič sede v boljšo sobo. Za njim vstopijo trije kmetje v prvo izbo. Njih glasni pogovor prihaja k mlademu možu; krčmar je pozabil zapreti vrata.

»V Razdoru si tudi bil? — Kaj pa je tam kaj novega?«

»Stara Ladičevka leži na smrtni postelji.«

»Taka hiša! — Stari gospod — no, kaj bi pravil! Saj ste ga poznali. Stari Ladič, to je bil mož!«

»Mož, da malo takih!«

»Sin je pa od zlomka! — Vso domačijo je spravil v nič!«

»Kje pa je?«

»Na Dunaju! Neki ženski je šel na limanice — saj pravim, vse se zve. Vse!«

»Pa ona, mati, ni nič vedela o tem?«

»Kaj bi ne! — Zlomka bi ne vedela, ako še mi vemo!«
 »Lejte, in vedno ga je zagovarjala.«
 »Tisti Jemec, saj ga poznate oderuha zvitega — Jemec ji je vse
 vzela. Morala je v podstrešje, kjer je prej spala njena dekla. Delala je,
 dokler ni zbolela. Kako bi ne, ko je šivala cele noči!«
 »Sin se pa ni nič pobrigal za njo?«
 »Kaj še! — Od nikoder ga ni! Še zdaj ne! Časa nima, časa,
 zdaj v veselem predpustu, ko se ženi!«
 »Ubil jo je!«
 »Ubil, ubil! Saj se ne ubija samo s sekiro!«
 »Svojo mater!«
 »Svojo mater je ubil!«
 »Hujši kakor Kajn!«

»Vse življenje mu bo očitala vest: »Morilec!« — Nam kmetom
 očitajo surovost — ej! Gosposki človek, pa tak!«

— Sneg . . . sneg, kamorkoli ti zre oko. Bledomodra, prejasna
 bleščava seva od čistega neba. V bajnem zlatu se žare daljnji vrhovi
 severnih planin. Srebrn, svilenorahel ovoj objema široko razpete brzo-
 javne žice. Tako nežno, kakor iz finih, sijajnih zrnec, pobeleva otrdela
 skorja goste mreže golih drevesnih vejic.

»Hitreje, hitreje« kliče Ladič vzniku.

Hitreje, da ne bo prepozno! — Hitreje, da najde nesrečni sin
 umirajočo mater še živo; da sliši iz njenih ust le eno besedo, le eno
 samo besedo: »Odpuščam!«

Leno, težko mahajo vrane tam ob cesti z otrplimi krili, se ustav-
 ljajo, sedajo, zmrzujejo, prinagibljejo trupla k tlom, odletavajo tolpom,
 zagledavši nagle sani v bližini. Ne daleč se izpuste zopet v sneg doli.
 Ladiču se zdi, da ga zasledujejo črni ptiči neprenehoma ves čas že od
 Semernikovih predorov. Kako so dejali kmetje v gostilnici? »Hujši
 kakor Kajn!« — »Morilec!«

Nepremagljive solze mu zalijejo oči . . .

Lep, veder zimski dan . . . Vse se sveti in sijaji v polzkem
 lesketu . . . Krasota okolo in okolo po širni samoti, krasota povsodi
 naokrog — toda smrtno mrzla, ledena, tako brezna, tako mrtva
 krasota!

In tam gori nad zasneženimi vinskimi griči visi žaren, svetel
 krog — mrtvaška luč umrli prirodi.

Hitreje potegnejo konji. — Vendar, vendar že enkrat: sani se
 bližajo Razdoru! Na desni, na levi skromne kočje, zadaj zvonik do-
 mače cerkve.

Ladič stoji pred rojstno hišo! Sapa mu zastaja. —
Skokoma hiti po stopnicah gori, postane pred podstrešno sobico . . .

Tukaj notri torej! —

Nasloni se ob zid, poslušaj. Vse tiho . . . Tako tiho! . . .

»Bog, ti si pravičen, ali ti si tudi dobroten! — Zanesi mi! Le tega ne, da bi bil prišel prepozno! — Daj, da slišim besedo tolažbe . . .«

Vrata se odpro . . . Na pragu se prikaže stara dekla Marjeta,

»Ali še žive?«

Ona ga ostro pogleda.

»Govorite, zaklinjam vas — ali še žive moja mati?«

Dekla mu pokaže s prstom v sobico. —

V nizkem, ozkem prostoru, na siromašni postelji, ogrnjena z rdečo, revno odejo, v temnem kotu, tam leži . . . leži njegova mati, tiho, mirno, nepremično, desnico tesno ob truplu, levico ob prsih nad srcem . . .

Sin stopi bliže. —

Spava . . . Mati spava . . .

Hvala Bogu! — Še je prišel o pravem času! Tresoč se po vseh udih, se pripogne nad spavajočo materjo in jo poljubi na čelo . . .

Mrzlo!

Prime jo za roko. —

Mrzla! Mrzla!

Zgrozi se. — Marjeta se vrača s svečo.

»Umrli?«

»Bog jim daj vse dobro! Amen!«

»Umrli? — Ni res!« šepeta sin. Spe . . . spe . . . še dihajo, vidite, kako se še vzdigujejo prsi . . . še gledajo oči . . . roke se še premikajo!«

»Ni dobro četrť ure, kar so umrli gospa«, izpregovori dekla in si otira neprenehoma solze. »Tako težko so vas čakali! Pa vas le ni bilo in ni bilo! — Zadnje besede, katere so izpregovorili, so bile namenjene vam: »Reci mojemu sinu«, so mi dejali s pojemajočim glasom, »da mu zapuščam svoje zadnje pozdrave in materin blagoslov, in da bom molila zanj pri Bogu . . .«

Sin poklekne k postelji, poljublja pokojnici hladne roke in jih stiska . . .

»Mama, tvoj sin je tukaj!« kliče brezupno. »Mama . . . ti ga nočeš več slišati? . . . Poglej še enkrat svojega otroka . . . svojega

sina . . . svojega sina, ki te prosi odpuščanja . . . Reci, o reci . . . reci, da si mi odpustila . . . »

Tiho . . . tiho je v mračnem prostoru . . . Ne gane se žena na bornem ležišču, spava . . . trdno spava . . . spava nevzdrumno. — Konec boja in težav, mir ji seva z upadlega obraza, v katerega so zasekale solze globoke brazde. Zastonj . . . zastonj prosi sin!

Prepozno . . .

Zunaj zaropota oknica. Hipoma zatemnujoči se mrak je ugasil solnčni svit z ostrim severom . . . V nizkih valovih tu, tam skokoma in kupoma beže, prše in se kade lahne megle sneženih igel pred divjim, strastnim vetrom, ki burno odhaja in se burno vrača in vedno iznova siplje raz strehe beli prah.

Še kleči sin ob smrtni postelji matere . . . V glavi se mu vrti in vije. Srce se mu krči, vso dušo mu tare divje zmetena bojazen; brezup, stud do samega sebe mu vnema možgane, mu reže mozeg. Ne da se pregnati kesanje . . . kesanje!

Prepozno . . .

Prepozno! — Saj ne bije, saj ne utriplje več . . . materino srce!

Velikoruskija narodnyja pjesni.

ВѢЛИКОРУССКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ.

Изданы проф. А. И. Соболевскимъ. Томъ I. С.-Петербургъ 1895.

Velikoruskija narodnyja pjesni. Izdany. prof. A. I. Sobolevskim. Tom. I. Sankt-Peterburg. Vel. leksikonski format. Strani 628. Cena 3 rublje. —

Profesor Sobolevskij se je lotil velikanskega truda. Zbrati hoče in izdati vse narodne pesmi velikoruske. Ravno kar je izšel na svetlo tega zbornika prvi del, obsezajoč (manjše) epske pesmi. Za tem zvezkom izide še šest daljnjih, različnih po vsebini. Že debela, elegantno opremljena knjiga kaže, čigave so te pesmi, katerih je že v tem prvem delu lepo število — 503.

Kaj opevajo epske pesmi prvega toma?

Od sladke ljubezni do grenkega gorja, od vojaške hrabrosti na bojišču do temnega zločina, od ženitve do smrti . . . skoro vse